

§ 24. Měna (pohyb) obyvatelstva.

I. Základní činitelé měny obyvatelstva jsou nepřímá sňatky (svojí souvislostí s porody a úmrtími) a přímo porody a úmrtí, a stěhování. Číselný výsledek vzájemného poměru mezi porody a úmrtími tvoří t.zv. přirozenou bilanci obyvatelstva, která se projevuje pravidelně aktivně, totiž přebytky porodovými, může však býti silně modifikována bilancí stěhovací, t.j. výsledkem poměru mezi číslicí vystěhovalců a přistěhovalců (na př. okresy a země se značným přebytkem porodovým mohou se odlidňovati, je-li tento přebytek převyšěn schodkem bilance stěhovací).

II. Registrování pohybu obyvatelstva pojilo se všude k ritu náboženskému. Již kněží egyptští vedli rejstříky o porodech a úmrtích, v Římě byly již od Servia Tullia zavedeny jakési stálé církevní matriky, jichž údaje byly časem přehledně sestavovány, a jistou měrou i zpracovávány. Po pádu říše západofřímské spadají pokusy o stopování měny obyvatelstva teprv na samý konec středověku, nejprve v městech. Církevní knihy o sňatcích, porodech a úmrtích vedou se methodicky, obecněji teprv od reformace v stol. 16., ne však pravidelně a soustavně, aniž pro potřeby státu a vědy.

Církev předsebírala totiž registrování oněch přirozených činitelů měny, jen pokud se vztahovaly k jejím příslušníkům nebo vyžadovaly jejích funkcí - nezaznamenávány tedy

sňatky, porody a úmrtí nekřesťanů, zejm. Židů a sektářů, děti mrtvě narozené, samovrahové, lidé úrazem zhynulí a j. případy, kde církevního spolupůsobení nebylo nebo kde bylo odepřeno. Od stol. 18. vždy více a výhradněji státní správa pečuje o to, aby podklady měny obyvatelstva co nejpřesněji a nejspolehlivěji registrovány byly orgány státními (státní matriky byly zavedeny ve Francii 1792, v Itálii 1865, v Německu 1875).

§ 25. Sňatky.

I. Sňatky jsou, jak řečeno, pouze nepřímým činitelem měny obyvatelstva, pro svoji souvislost s porody a úmrtími. Číslice sňatková, t. j. průměrný roční počet sňatků na 1000 (či 10.000) obyvatelů je velmi různá podle zemí a národů a ve vývoji jest neobyčejně pohyblivá.

Silně působí tu vedle mocného smyslu rodinného a pudu rozplozovacího rozdíly a znaky kmenové, právní poměry (svoboda či obmezování sňatků, způsob dědické posloupnosti selské), vystěhovalectví atd., avšak i každé hnutí politické, zvl. arci války, poměry a úvahy hospodářské, zvl. každá deprese hospodářská nebo naopak rozkvět obchodu a průmyslu. V dřívějších dobách zvlášť mocně uplatňovala se drahota či láce potravin, dnes spíše výdělkové příležitosti či naopak úplná nebo částečná nezaměstnanost, a sice do té míry, že zlepšení či zhoršení podmínek výživných značí se i přesné statisticky ve zvýše-